

דטורה נטוית-פרי *Datura innoxia* פורחת במעזבות (יולי 2017)

כתבה: ערגה אלוני

דטורה נטוית-פרי (*Datura innoxia*) (סולניים), היא צמח עשבוני חד-שנתי בעל פרח גדול הפורח בקיץ. הצמח דמוי שיח זקוף גבוה ומסועף שיכול להגיע למטר וחצי, הענפים קרחים. העלים גדולים, פשוטים וצבעם ירוק כהה-אפור. העלים העליונים על הענף לעתים נגדיים. הפטוטרת דקה וארוכה, הטרף דמויי לב, בסיסו רחב וקצהו מחודד, שפתו תמימה. הוא חרוץ ברשת עורקים מסועפת. כאשר ממוללים את העלה הוא מדיף ריח חזק ודוחה.

דטורה נטוית-פרי - מראה כללי. הצמח גדל בשולי שדה מעובד. צילמה: ערגה

אלוני ©

הפרחים דו-מיניים לבנים גדולים ובוהקים וממוקמים בודדים בחיקי העלים. אורך הפרח 12-20 ס"מ; גביע הפרח צינורי ומורכב מ-5 עלים ירוקים. במצב של ניצן, הגביע עוטף את

הכותרת המכונסת בתוכו. עם התפתחות הכותרת, היא פורצת את הגביע והוא נותר כשבקצהו 5 שיניים מחודדות. הגביע נושר עם הבשלת הפרי ורק בסיסו נשאר צמוד להלקט. הכותרת לבנה, בנויה מ-5 עלים מאוחים לצורת משפך אשר לו 10 קפלים. חלקו העליון של המשפך מורחב וקצה הקפל מסתיים בשן בולטת. מספר האבקנים 5, הם שווים באורכם, מעורים בכותרת וחבויים בה. עמוד העלי בעל שתי אונות. השחלה עילית בת שתי מגורות.

הפרח נפתח לעת ערב, המאביקים הם חרקים. לאחר האבקה כותרת הפרח מתקמטת ומתכנסת, צבעה הופך לקרם והיא נוטה בזווית כלפי מטה. הגביע נושר, ומתפתח פרי שהוא הלקט מעוגל בעל זיזים חדים ארוכים הנטוי מטה, אורכו כ-5 ס"מ. בתחילה צבעו ירוק ועם הבשלתו הוא הופך בהדרגה לחום. ההלקט נפתח בארבע קשוות ומכיל זרעים שחורים רבים.

דטורה נטוית-פרי פורחת במשך כל הקיץ, מיוני עד נובמבר.

דטורה נטוית פרי - עלים וניצני פרחים, הניצן עטוף בגביע. צילמה: ערגה אלוני ©

דטורה נטוית-פרי. צילמה: ערגה אלוני ©

מימין - פרח בשיא הפריחה; במרכז ומשמאל - הלקטים נטויים כלפי מטה, בבסיסם חלק מהגביע. להגדלה - לחצו על התמונות

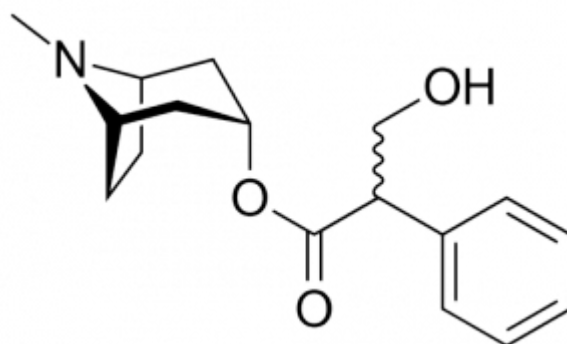

דטורה נטוית-פרי היא צמח גר בארץ. מוצאו מאמריקה המרכזית והדרומית מהאזור הטרופי. הצמח מצוי גם באסיה, באפריקה, באוסטרליה ובאירופה. בארץ הוא גדל במעזבות על גלי אשפה ובבתי גידול מופרעים. מתפשט בשדות-שלחין. הוא עשב-רע בשדות של גידולי קיץ. מצוי ברוב אזורי הארץ מהצפון ועד מדבר יהודה ובקעת ים המלח.

דטורה היא צמח רעיל המכיל באברי הצמח אלקלואידים כמו אטרופין (Atropine), היוסציאמין (hyoscyamine) וסקופולאמין (Scopolamine). חומרים אלה הם גם הבסיס לשימושים הרפואיים של הצמח. לדוגמה, אטרופין ידוע כחומר המעכב את פעילות האצטיל-כולין במערכת העצבים ההיקפית בגוף (בשרירי האברים הלא רצוניים). שימושה העיקרי הוא כתרופה להאטת קצב פעילות הלב במצב של דופק נמוך, כנגד הרעלה מגז עצבים, להרחבת אישוני העין, כחומר נוגד שלשול (בתוספת עם חומר נוסף) ועוד. בלקיחת התרופה

במינון גבוה קיים סיכון משמעותי. כמו כן, כל חלקי הצמח רעילים ביותר לאדם ולחיות משק וקיים סיכון לאלה שאכלו או צרכו חלקי צמח. בגלל הימצאות האטרופין בדטורה, הצמח משמש גם ברפואה העממית במקומות רבים בעולם. הצמח ידוע כצמח מרפא בהודו ובמקומות נוספים. בשנים האחרונות דווח על מספר מקרים של הרעלות קשות כתוצאה משימוש בלתי זהיר בזרעיו של צמח זה.

אטרופין מופק היום בדרך סינתטית. בצורה טבעית החומר מופק מהצמח **אטרופה** (*Atropa belladonna*), המשתייך לסולניים. אטרופין מצוי בעוד מספר צמחים ממשפחה זו כמו במיני **שכרון ודודא**.

מבנה המולקולה של אטרופין

עוד שני מיני דטורה מצויים בארץ: **דטורה זקופת-פרי** (*Datura stramonium*), גם היא צמח גר של מעזבות, פרחיה קטנים יותר והפירות זקופים; ו**דטורה אכזרית** (*Datura ferox*) - צמח של צידי דרכים ושדות אשר בו הפירות מכוסים בקוצים עבים ודמויי חרוט.

ספרות:

הלר ד ודפני א 1983 צמחי בר גרים בישראל. החברה להגנת הטבע.

זהרי מ 1978 כל עולם הצמחים. הוצאת עם עובד.

מיטס ד לוי י אנגל א 1994 תרופות המדריך השלם. הוצאת ספרי עליית הגג, ידיעות אחרונות.

פינברון-דותן נ ודנין א 1991 המגדיר לצמחי-בר בארץ-ישראל. כנה. ירושלים.

Datura innoxia: www.entheology.com

Datura stramonium (Common Name : Jimson Weed) Medicinal Uses, Side Effects and Benefits November 20, 2014 Health
<http://www.gyanunlimited.com>

Katewa SS Chaudhary BB and Anita J 2004 Folk herbal medicines from tribal area of Rajasthan, India. Journal of Ethnopharmacology 41-46.

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: אלוני ע 2017 דטורה נטוית-פרי *Datura innoxia* פורחת במעזבות (יולי 2017),

פורחי החודש, כתב-עת "כלנית" מספר 4.

<https://www.kalanit.org.il/datura-innoxia>